

SZURCSIK JÁNOS

Teremtő láz, harmónia, művek sokasága fogad. Viharos tájjal, temetési menetel, anyákkal, kapásokkal, boglyákkal telítődik a műterem — az Alföld népének szigorú és komoly jelenlétét érzem. Festői eszközökkel kutatja a vonatozók életritmusát — a kis házba gyülekezett szegénységet. Lábak iramában fedezi fel a vihar feszültségét, bánatos lófejnél, okos homlokú olvasónál időzik. E nagy lírai vonulat alakult nép- és történelemhordozó pannóvá, mely végleges helyére került Nagybátyonyban. Szurcsik János a befejezés összegező lendületénél tart, minden energiája erre összpontosul. A látvány és gondolat monumentalitása ragad meg — örvendeztet, hogy munkások, bányászok kapják ezt az esztétikai értékrendben megvalósított nemzeti ajándékot. Külön öröm, hogy nemes versengés kettős szépsége kerül a nagybátyonyi Művelődési Házba — Konfár Gyula és Szurcsik János két nagyméretű műve, amely eszmei, közérzeti nyitánya lesz, vizuális indítója a tartalmas belső klubéletnek.

Szurcsik János pannójában felvonultatja a múlt árnyainak és a fokozódó fénynek küzdelmét. Az emberi élet minden rezdülését összegyűjti a hangos zokogástól szelíd mosolyig, a magyar falu és táj lélegzik a nemzedékeket is jellegzetes mozdulatba sűrítő műben. Móriczi méretű epika ez — legalább negyven festmény rejtőzik benne —, egész életmű. A kompozíción végighullámzó koncepció szuronytól és akasztott embertől érkezik el a gyermekig, melyben az élet értelmét és a jövőt látatja a festő. Jó és rossz örök küzdelmét ágyazza be a fény-árnyék viaskodásba, ahol ez a már Beethoventől, Goethétől idézett eszme Rembrandt technikájának fokozásával találja meg a század Ady-figyelte „ember-sűrűs, gigászi vadon”-át. A teljes teret betöltő embercsoportok a munka, család, zene, tánc, műveltség látomásai, a múltba süllyedt erőszak és a béke okos távlata jelenik meg a színek örvénylő és mégis nyugodt forgatagában. Hazát, világot sűrít Szurcsik János, s gondolatébresztésül átadja a nagybátyonyi embernek. Hamarosan festői artistikummal kezdődhet a Mátra ünnepi szépsége — hegyek, erdők, madarak nyugalma találkozhathat a gondolattal.

A 22 négyzetméteres pannó nem korlátozódik egy képi centrumra, az akasztott ember, a szimbolikus figura, a nagybögös férfi, táncoló nő mind központ, melyhez felzárkóznak a kaszáló, hajló, éneklő epizódok. Ha a vízszintes tagozódást vizsgáljuk, a felső vonulat telített lírai motívumokkal, a gyűjtőpontba helyezett fényforrással, a középső sor emberalakjai tragédiát, borzalmat, sirást, anyai boldogságot hordoznak, a lenti rész a kibontakozó munka nyugodt és nagyvonalú epikája.

A fontossági sorrendnek megfelelően alakítja a testek méreteit Szurcsik János a mondanivaló parancsa szerint, ezért nem jelenti a külső optikai valóság megsértését az azonos térhelyzetben alkalmazott egyéni festői anatómia. A monumentális alakzat a szellemi közeget érintő szimbolikus figuráknak jut — a nagy méret az eszményített mozzanatoknak —, ami mellékszívet, az kapja az eredeti formát. Ez a variáltság és árnyaltság a művész belső jelrendszerének tökéletes pontosságát és találékonyságát dicséri. A biztos rajz átnemesíti a testek zsúfolt gyülekezetét, ahol minden figura összecseng egymással, folytatja a szomszéd mozdulatát.

Az elmúlás árnyékos vidékét túlszárnyalja a méltó többletben terebélyesedő fényes élet. Szurcsik János összegyűjti első festői korszakának eredményeit, szintetizálja eszközeit. Valamennyi szint sorakoztat, a gyászrészbe kékek, lilák, szürkék, feketék tömörülnek, az élet szimbolikus körzetét sarjadó zöldek, diadalmas fehérek és sárgák szállják meg. Kompozícióján az is izgalmas, ahogy felszakad a sötét — s a fény betör a vonuló időbe.

Ilyen dúsan változatos szépségtáborban szinte nyugtató színeinek enyhe nyersege, de ez is logikus, hiszen a harsányabb mozdulatok tüzezebb színeket kapnak, s ha a mozgást szelídíteni kell, a színek is vele halkulnak. Minden szinkronban van, a szín, mozgás, eszme, stíluskoreográfia egybevágó. Ha a szem színeinél időzik, monológokat fedez fel zöldre, szürkére hangszerelve, s megpillantja színcsaládjának vonulását kék utóvédekkel és narancsos előőrssel. Színek sárga és kék párbeszédét is az élet-halál vitára használja fel, és az eszméket hordozó tónusok összekötői a fürge-barna és szürke változatok.

SZURCSIK JÁNOS: PANNÓRÉSZLET (VÁZLAT)

Ügyel a társításokra. Energikus karok erős szerszámokat kapnak, légies kéz könnyű könyvet, minden párhuzamban él, s így a kompozíció többértelmű szimmetrikus szintézissé alakul.

Minden modelljét egyénien jellemez, az arc nem szükségképpen főrészt minden alkalommal, a kaszáló nagymarkú férfi sorsát a karok jellemzik. Az éneklő arcok mély nyugalomban érződik a Massaccio-élmény, de ez nem rongálja meg a festmény nagyszabású eredetiségét, csak utal az elődök nyitó hivatására és szövetségére. A gyermeket hordozó férfi Kristóf-mozdulata is kapcsolatot keres Egry képével, de ez barátság és nem szolgálalkúság. Különleges az is, hogy a kép szinte valamennyi részletének más természetű az értéke a vizuális egységen belül. A szimbolikus

alakot körülövezik az olvasó, író, ázó, zokogó emberek — így gyűjti magához az élet örömben és bánatban feltáruuló egységét. Ez a monumentális asszony a mű nyitánya — egyik kezében a sötétséget tartja, de másik ökle már a fényt sugározza a várakozóknak. Goyának, Delacroix-nak ismeretesek ilyen elvont figurái, Szurcsik heves lépésű parasztasszonyában az évezredes magyar falu szentelődik végérvényesen művészté. Élményeit a magyar valóságból meríti, az arcát eltakaró síró asszony nem Berlach-indíték — a múlt maradéka, amit a hercegszántói környezetben látott az ifjúkor mélyén. Pompás ellentét az akasztott férfi lábánál magasba lendülő diadalmas kép, minden szörnyűség és lehangoló részlete ellenére ezért telítődik a festmény töretlen optimizmussal, s válik a Guernica eszmei ellenpontjává. A festői összegezésből nem maradhatott el a lehangoló rész sem, a színek virágzásának komoly késleltetője lett a művész édesapjának nemrégien bekövetkezett halála, amely lélekállapotát hosszú ideig meghatározta.

Nagybátonyba került pannóján Szurcsik János számba vette a reneszánsz és mexikói falkép lehetőségeit, és egyéni világot épített fel a hagyományokból és látomásaiból. Stílusát a magyar képzőművészeti kultúra jelenlegi állapotához igazította, hogy közérthető realizmusa eljuthasson az emberi látókörbe, és boldogítsa.

Ady sem fukarkodott az elragadtatással, mikor a „Hét krajcár”-t először olvasta. Mi se túlozzunk, de merjük kimondani az igazságot: jelentős mű született Szurcsik János teremtő magányában — műtermének csónkjében.

LOSONCI MIKLÓS

BÖGEL JÓZSEF

KÖRKÉP A SZEGEDI NEMZETI SZÍNHÁZRÓL*

A múlt század kezdetétől a magyar nemzeti színjátszás egyik legfontosabb vidéki centruma. Városa annyira megbecsüli, hogy a nagy árvíz után, közeledve a millennium görögtüzes ünnepségeihez, csodálatos palotát emeltet számára. A modernbb időkben Juhász Gyula, Tömörkény István és Móra Ferenc szelleme, barátsága élte. A felszabadulás után csodálatos gyorsasággal újjáéled, s otthonává válik több jeles fővárosi színésznek is. Legújabbkori történetének kimagasló tehetségű és fantáziájú igazgatója Vaszy Viktor, aki máig hatóan a magyar vidéki színjátszás legnagyobb operaegyüttesét és operakultúráját teremt meg a Tisza-parti metropolisban. Híre még az elmúlt évben is oly nagy, hogy — a Főiskola történetében szinte páratlanul — egyszerre négy színművészeti főiskolás szerződik a Szegedi Nemzeti Színházzal.

Ennyi szép tradíció, lelkesedés, eredmény ellenére egyre jobban szaporodnak a válságjelek is a múltú színház utóbbi években nyújtott munkájában. Az operaegyüttes magas művészi színvonalon mutatja be a horvát Gotovac Eroját, Mozart Idomeneóját, Cikker Bajazidját, Gottfried von Einem Dantonját vagy Hindemith Matis-át. Minden produkció egy-egy adósság törlesztése, kapcsolatkeresés a környező népek zenekultúrájához, a klasszikus operakultúra és a modern zenedráma elfeledett vagy nálunk alig ismert alkotásaihoz. S közben a nézőtér gyakran üres vagy félig az; a színház nagyszerű erőfeszítései nem találnak igazi visszhangra a város, a megye közönsége körében. Van erőfeszítésükben valami keserűen elszánt, valami sajnálatosan arisztokratikus: Megteremtjük ezt a tényleg európai szintű és főleg szándékú operakultúrát, de ha saját közönségünknek nem kell, akkor játszunk a szakmának, s egyáltalában: muzsikálunk a szép produkcióért önmagáért, csak azért is!

A prózai társulat régebben Szendrő József, újabban pedig Bozóky István személyében kitűnő színházi szakembereket kap irányítóul. Az előbbi hamar elkedvetlenedik, az utóbbi pedig évenként produkál egy-egy nivódíjas rendezést: Williams Nyár és füst-jének, Rozov Úton-jának vagy legutóbb Katona Bánk bán-jának színpadra állítása a szegedi és az országos színjátszás igen szép alkotásai a szó legszébb értelmében. S közben itt is felmerül, hogy mindez kinek, az országos híradásokat egyáltalában ki nézi meg? Az egyetemi oktatógárda és főleg az egyetemi

* Elhangzott a Magyar Rádió színházi magazinjában.